

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК

СЕРІЯ: ФІНАНСИ, ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК. СЕРІЯ: ФІНАНСИ, ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ

- ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК. СЕРИЯ: ФИНАНСЫ, УЧЕТ, НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ
- ECONOMIC HERALD. SERIES: FINANCE, ACCOUNTING, TAXATION
- UNIVERSITY OF STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE

Випуск 7 2021

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:
ШЕВЧУК ОЛЕГ АНАТОЛІЙОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)

Заступники головного редактора:
МАЦЕЛЮХ НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
ОНИШКО СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)

Відповідальний секретар:
ДРУЖИНСЬКА НАТАЛІЯ СЕРПІВНА, к.е.н., УДФСУ (Україна)

Редакційна колегія:
АЛЕЙНІКОВА ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА, д.н. держ. упр., професор, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Україна)
АНДРУЩЕНКО ВОЛОДИМИР ЛЕОНІДОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
БЕЛІНСЬКА ЯНІНА ВАСИЛІВНА, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
БЕРЕСЛАВСЬКА ОЛЕНА ІВАНІВНА, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
БОЯРКО ІРИНА МИКОЛАІВНА, д.е.н., доцент, ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)
ГУРОЧКІНА ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА, д.е.н., доцент, УДФСУ (Україна)
ДІДЕНКО НІНА ГРИГОРІВНА, д.н. держ. упр., професор, Національний університет охорони здоров'я імені П.Л.Шупика (Україна)
ДУБИЧ КЛАВДІЯ ВАСИЛІВНА, д.н. держ. упр., професор, Національний університет охорони здоров'я імені П.Л.Шупика (Україна)
ДЯЧЕНКО СВІТЛАНА АНАТОЛІВНА, д.н. держ. упр., Національна академія державного управління при Президентові України (Україна)
ЗАЛІЗКО ВАСИЛЬ ДМИТРОВИЧ, доктор економічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
ІЛЬІН ВАЛЕРІЙ ЮРІЙОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
КАРПЕНКО ЛІДІЯ МИКОЛАІВНА, д.е.н., професор, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна)
КАРТАШОВ ЄВГЕН ГРИГОРОВИЧ, д.н. держ. упр., доцент, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Україна)
КОВАЛЕНКО ЮЛІЯ МИХАЙЛІВНА, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
КОЖИНА АЛЛА ВАСИЛІВНА, к.н. держ. упр., доцент, Національна академія державного управління при Президентові України (Україна)
КОЛЯДА ТЕТЯНА АНАТОЛІВНА, к.е.н., с.н.с., доцент, УДФСУ (Україна)
КРАВЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
ЛІСОВИЙ АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
МАРТИНЕНКО ВАЛЕНТИНА ВІТАЛІВНА, д.е.н., доцент, УДФСУ (Україна)
МЕЛЬНИК ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ, д.е.н., професор, Державна освітня установа «Навчально-методичний центр з питань якості освіти» (Україна)
ОЛЕШКО АННА АНАТОЛІВНА, д.е.н., професор, Київський національний університет технологій та дизайну (Україна)
ОСМЯТЧЕНКО ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
ПАСІЧНИК ЮРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ, д.е.н., професор, ННЦ «Інститут аграрної економіки» (Україна)
ПАШКО ПАВЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
ПЕТРУХА СЕРГІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ, к.е.н., доцент, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (Україна)
ПІЛИПІВ ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ, д.е.н., професор, ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана» (Україна)
РІПЛА СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ, д.е.н., професор, ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана» (Україна)
СТЕЖКО НАДІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, д.е.н., доцент, УДФСУ (Україна)
СУНЦОВА ОЛЕСЯ ОЛЕКСАНДРІВНА, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
ТКАЧЕНКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, д.е.н., професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
ТКАЧОВА НАТАЛІЯ МИКОЛАІВНА, д.н. держ. упр., професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)
ШВАБІЙ КОСТЯНТИН ІВАНОВИЧ, д.е.н., професор, УДФСУ (Україна)
АМІТ КУМАР, доктор філософії, MBA, M. Com, доцент, Інтегральний університет, Лахнау (Індія);
АННЕЛЕНА ЛОББ, доктор філософії, доцент, Гарвардський університет (США)
ВАРАДАРАДЖ АРАВАМУДХАН, доктор філософії, MBA, MPhil, професор Аллайанс школи бізнесу, Університет Аллайанс (Індія)
ГЕЧІБАЯ БАДРІ, д.е.н., професор, Національний інститут економічних досліджень (Грузія)
ГОЗОРА ВЛАДИМІР, доктор філософії, габілітований доктор, професор, МБА, Університет економіки і державного управління в Братиславі (Словаччина)
ГОРАЛ ЮСТИНА, доктор філософії, доцент, Варшавська школа економіки (Польща)
ДЖВІГОЛ-БАРОШ М., доктор філософії, доцент, Сілезька політехніка (Польща)
ІРІЗАРРІ РАФАЕЛЬ, доктор наук, професор, Гарвардський університет (США)
ІСКАНДАР МУДА, доктор філософії, Університет Північної Суматри (Індонезія);
МИСКЕВИЧ РАДОСЛАВ, доктор філософії, доцент, Сілезька політехніка (Польща)
МОХД ЗАІНІ АБД КАРИМ, доктор філософії, професор Університету Утара (Малайзія)
НОВАК ДАРІУШ, габілітований доктор, професор, Познанський економічний університет (Польща)
САФВАН АЛЬ САЛИМ, доктор філософії, професор, Технологічний університет Акабі (Йорданія);
СИПКО ЮРАЙ, доктор філософії, професор, МБА, Інститут економічних досліджень (Словаччина)
ЦИКЛАШВІЛІ НАТЕЛА, д.е.н., професор, Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)

ПОДАННЯ МАТЕРІАЛІВ	До друку приймаються статті українською, російською та англійською мовами, що відповідають тематиці видання й містять наукові результати, не опубліковані раніше. Матеріали подаються в роздрукованому вигляді на адресу журналу та надсилаються в електронному вигляді на e-mail: ekonvisnik@nusta.edu.ua
СУПРОВІДНІ ДОКУМЕНТИ	1. Рекомендація статті до друку (для авторів без наукового ступеня) підписана фахівцем з науковим ступенем і завірена підписом та печаткою установи, яка є зовнішньою щодо Університету ДФС України, та установи, де працює автор (автори) статті. 2. Відомості про автора: – прізвище, ім'я, по батькові (повністю) українською, російською та англійською мовами; – посада; – назва установи/навчального закладу; – науковий ступінь; – вчене звання; контактні телефони автора; – e-mail; – поштова адреса.
СТРУКТУРА ПУБЛІКАЦІЇ	Наукові статті, що подаються до журналу, повинні обов'язково містити такі неодмінні елементи: 1. Індекс УДК (на початку статті ліворуч, напівжирним шрифтом). 2. Прізвище та ініціали автора(-ів) (праворуч, напівжирним шрифтом українською мовою). 3. Науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи (повністю) (українською, російською та англійською мовами). 4. E-mail автора(-ів). 5. ORCID ID автора(-ів). 6. Назва статті українською, російською та англійською мовами. 7. Стаття: 1) формулювання мети статті (постановка завдання); 2) постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; 3) аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор. Важливо виділити невирішені частини загальної проблеми, які саме досліджуються у статті; 4) виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів; 5) висновки з цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямі. 8. Список використаних джерел та його транслітерація (References) в алфавітному порядку. 9. Анотація до статті: прізвище та ініціали автора(-ів) (українською, російською та англійською мовами) та текст анотації українською, російською та англійською мовами: мовою статті – не менш 500 знаків; англійською чи українською (якщо стаття написана не цими мовами) – не менше 1800 знаків, включаючи ключові слова. 10. Ключові слова українською, російською та англійською мовами (5–7 слів або словосполучень).
КОМП'ЮТЕРНИЙ НАБІР	Загальний обсяг статі не повинен перевищувати 15 сторінок машинописного тексту. Стаття подається у форматі MS Word 97-2003 (*.doc) або (*.rtf); поля по 20 мм; шрифт – Times New Roman; кегель – 14; інтервал – 1,5; відступ – 1,25.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Бібліографічний опис списку використаних джерел оформляється за правилами Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». References - транслітерований список цих же джерел, оформляється в стилі APA (American Psychological Association Style). Транслітерацію слід здійснювати відповідно до правил, прописаних у Постанові КМУ від 27 січня 2010 р. № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею».
ТАБЛИЦІ, СХЕМИ, МАЛЮНКИ	1. Таблиці, схеми, малюнки повинні мати посилання за текстом, бути пронумеровані, мати заголовки (назву, підпис) та посилання на джерело. 2. Ілюстративний матеріал має бути компактным та мати чітке зображення; написи на ілюстраціях і підписи до них мають бути подані мовою статті. 3. Формули подають за допомогою вбудованого редактора формул MS Equation. Формули повинні бути пронумеровані.
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АВТОРА	Відповідальність за зміст статті несе автор. 1. Автор зобов'язаний ретельно вчитати рукопис і підписати його на останній сторінці. Редакційна колегія може скорочувати й редагувати матеріал за погодженням з автором. 2. Автор підтверджує, що матеріал статті є виключно власним оригінальним дослідженням, оформлений із дотриманням правил цитування та посилань. 3. Автор підтверджує, що в матеріалах статті не містяться відомості, заборонені до опублікування. 4. Автор підтверджує, що надані до друку матеріали раніше не публікувались в інших виданнях та містять достовірну інформацію.
РОЗМІЩЕННЯ МАТЕРІАЛІВ	Повнотекстові версії номерів журналу представлені: – на сайті УДФСУ за адресою: www.nusta.edu.ua; – на сайті Наукового журналу «Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування» за адресою: http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs1/index; – на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України за адресою: www.irbis-nbuv.gov.ua

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ
ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
(УДФСУ)

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК

**СЕРІЯ: ФІНАНСИ, ОБЛІК
ОПОДАТКУВАННЯ
ВИПУСК 7 2021**

Журнал внесено до Переліку наукових
фахових видань України в галузі економічних наук
(категорія «Б»)
Наказом МОН України від 15.10.2019 р. № 1301

*Засновник, видавець
та виготовлювач*

*Університет державної фіскальної
служби України*

Заснований у 2017 р.,
є правонаступником Наукового вісника
Національного університету державної
податкової служби України
(економіка, право)

Адреса редакції та видавця:

Україна, 08201, м. Ірпінь,
вул. Університетська, 31,
Університет ДФС України
e-mail: ekonvisnik@nusta.edu.ua

Рекомендовано до друку

**Вченою радою
Університету ДФС України
(протокол № 5 від 26.04.2021)**

**Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого засобу
масової інформації**

(Серія KB №22277-12177P від 02.08.2016)

*У разі передруку матеріалів
посилання на журнал
«Економічний вісник.
Серія: фінанси, облік,
оподаткування»
обов'язкове*

**Виходить у міру накопичення
матеріалу**

© Університет ДФС України, 2021

Рецензування статей
здійснено членами
редакційної колегії

Відповідальний
за випуск
Дружинська Н. С., к.е.н.

Над випуском працювали:
Редактор, коректор
Грабарчук М., М.Чорна А.І.
Технічне редагування та
комп'ютерне верстання
Лисенко О. В.
Дизайн
Маншилін М. Ю.

Підп. до друку 28.05.2021.

Формат 75 × 108/16.
Ум.-друк. арк. 9,2.
Обл.-вид. арк. 9,8.
Тираж 300 пр. Зам. № 982

Видавець і виготовлювач
Університет державної фіскальної
служби України
вул. Університетська, 31,
м. Ірпінь, Київська обл., 08201

Свідоцтво
про внесення суб'єкта
видавничої справи
до Державного реєстру
видавців,
виготовлювачів
і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 5104
від 20.05.2016

Університет державної фіскальної служби України запро-
шує здобувачів наукового ступеня доктора/кандидата наук
до таких спеціалізованих вчених рад:

1. Наказом МОН України від 28.12.2019 № 1643 (зі змінами та доповненнями від 05.04.2021 № 420)
«Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо діяльності спеціалізованих вчених рад від 16 грудня 2019 року» утворено спеціалізовану вчену раду Д 27.855.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) економічних наук за спеціальностями 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» та 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».

Голова ради:
Шевчук Олег Анатолійович,
д.е.н., професор, Університет державної фіскальної служби України, спеціальність 08.00.08.
Заступник голови:
Береславська Олена Іванівна,
д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, Університет державної фіскальної служби України, спеціальність 08.00.08.
Учений секретар:
Онишко Світлана Василівна,
д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри фінансових ринків, Університет державної фіскальної служби України, спеціальність 08.00.08.

2. Наказом МОН від 16 липня 2018 року № 775
«Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо діяльності спеціалізованих вчених рад від 05 липня 2018 року» утворено спеціалізовану вчену раду Д 27.855.02 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Голова ради:
Білоус Віктор Тарасович,
д.ю.н., професор, заслужений юрист України, професор кафедри фінансового права, Університет державної фіскальної служби України.
Заступник голови:
Касьяненко Любов Михайлівна,
д.ю.н., професор, професор кафедри фінансового права, Університет державної фіскальної служби України.
Учений секретар:
Мацелик Тетяна Олександрівна,
д.ю.н., професор, професор кафедри фінансового права, Університет державної фіскальної служби України.

3. Наказом МОН від 24 травня 2018 року № 527
«Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо діяльності спеціалізованих вчених рад від 16 травня 2018 року» утворено спеціалізовану вчену раду Д 27.855.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) юридичних наук за спеціальностями 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» та 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність».

Голова ради:
Топчій Василь Васильович,
д.ю.н., професор, заслужений юрист України, директор навчально-наукового інституту права, Університет державної фіскальної служби України, спеціальність 12.00.09.
Заступник голови:
Дідківська Галина Василівна, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології, Університет державної фіскальної служби України, спеціальність 12.00.08.
Учений секретар:
Грицюк Ігор Васильович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики, Університет державної фіскальної служби України, спеціальність 12.00.09.

АСПІРАНТУРА

Університет державної фіскальної служби України відповідно до ліцензії, в межах ліцензованого обсягу оголошує прийом до аспірантури (ад'юнктури) для здобуття ступеня доктора філософії за очною та заочною формами навчання.

Шифр та найменування галузей знань	Код та найменування спеціальностей
05 Соціальні та поведінкові науки	051 Економіка
07 Управління та адміністрування	071 Облік і оподаткування
07 Управління та адміністрування	072 Фінанси, банківська справа та страхування
08 Право	081 Право
28 Публічне управління та адміністрування	281 Публічне управління та адміністрування

До аспірантури (ад'юнктури) Університету приймаються громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які проживають на території України на законних підставах, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) та виявили бажання здобути ступінь доктора філософії.

Прийом до аспірантури (ад'юнктури) Університету здійснюється на конкурсній основі незалежно від джерел фінансування навчання. Не допускається вступ поза конкурсом для здобуття ступеня доктора філософії.

Підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) Університету здійснюється за очною (денною) формою навчання за рахунок коштів державного бюджету або за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб.

За заочною формою навчання підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюється виключно за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб.

Термін навчання в аспірантурі не перевищує чотирьох років.

Прийом до аспірантури (ад'юнктури) Університету проводиться за конкурсом у такі терміни:

- подання заяв про допуск до участі у конкурсі – з 2 серпня до 16 серпня 2021 року;
- вступні випробування – з 25 серпня до 6 вересня 2021 року;
- конкурсне зарахування – до 15 вересня 2021;
- початок навчання – з 1 жовтня 2021 року.

ДОКТОРАНТУРА

Університет державної фіскальної служби України оголошує прийом до докторантури для здобуття ступеня доктора наук за очною (денною) формою навчання.

Шифр та найменування галузей знань	Код та найменування спеціальностей
05 Соціальні та поведінкові науки	051 Економіка
07 Управління та адміністрування	072 Фінанси, банківська справа та страхування
08 Право	081 Право

Прийом до докторантури Університету здійснюється з урахуванням наукових досягнень за обраною спеціальністю відповідно до встановлених вимог.

До докторантури Університету приймаються особи, які мають ступінь доктора філософії (кандидата наук), наукові здобутки та опубліковані праці з обраної спеціальності (зокрема, публікації в міжнародних реферованих журналах, індексованих наукометричних базах, згідно з вимогами до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені) і які мають наукові результати, що потребують завершення або оформлення у вигляді дисертації, монографії чи наукової доповіді за сукупністю статей.

Нормативний строк підготовки доктора наук у докторантурі два роки.

Строк прийому заяв і документів – з 10 травня до 31 травня 2021 року.

Термін зарахування – до 1 жовтня 2021 року.

Початок підготовки в докторантурі – з 1 жовтня 2021 року.

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК

СЕРІЯ: ФІНАНСИ, ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ

Науковий фаховий журнал

Випуск 7

Засновник, видавець: *Університет державної фіскальної служби України*
Заснований 2017 року, є правонаступником Наукового вісника Національного університету
державної податкової служби України (економіка, право)

Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)

Мови видання: українська, російська, англійська

Свідомо про Державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB 22277-12177 Р від 02.08.2016

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Університету державної фіскальної
служби України (протокол № 5 від 26.04.2021)

Журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія Б)
в галузі економічних наук наказом МОН України від 15.10.2019 № 1301

Редакційна колегія: О. А. Шевчук, д.е.н., професор (головн. ред.); Н. П. Мацелюх, д.е.н., професор (заст. головн. ред.); С. В. Онишко, д.е.н., професор (заст. головн. ред.); Н. С. Дружинська, к.е.н. (відп. секр.); О. В. Алейнікова, д.н. держ. упр., професор; В. Л. Андрущенко, д.е.н., професор; Я. В. Белінська, д.е.н., професор; О. І. Береславська, д.е.н., професор; І. М. Боярко, д.е.н., професор; В. В. Гурочкіна, д.е.н., доцент; Н. Г. Діоденко, д.н. держ. упр., професор; К. В. Дубич, д.н. держ. упр., професор; С. А. Дяченко, д.н. держ. упр.; В. Д. Залізко, д.е.н., професор; В. Ю. Ільїн, д.е.н., професор; Л. М. Карпенко, д.е.н., професор; С. Г. Карташов, д.н. держ. упр., доцент; Ю. М. Коваленко, д.е.н., професор; А. В. Кожина, к.н. держ. упр., доцент; Т. А. Коляда, к.е.н., с.н.с., доцент; В. М. Кравецький, д.е.н., професор; А. В. Лісовий, д.е.н., професор; В. В. Мартиненко, д.е.н., доцент; В. М. Мельник, д.е.н., професор; А. А. Олешко, д.е.н., професор; В. О. Осмятченко, д.е.н., професор; Ю. В. Пасічник, д.е.н., професор; П. В. Пашко, д.е.н., професор; С. В. Петруха, к.е.н., доцент; В. В. Пилипів, д.е.н., професор; С. П. Ріппа, д.е.н., професор; Н. В. Стежко, д.е.н., професор; О. О. Сунцова, д.е.н., професор; Н. В. Ткаченко, д.е.н., професор; Н. М. Ткачова, д.н. держ. упр., професор; К. І. Швабій, д.е.н., професор; Аміт Кумар, доктор філософії, MBA, M. Com, доцент; Аннелена Лобб, доктор філософії, доцент; Варадарадж Аравамудхан, доктор філософії, MBA, MPhil, професор; Гечібая Бадрі, д.е.н., професор; Гозора Владімір, доктор філософії, габілітований доктор, професор, MBA; Горал Юстина, доктор філософії, доцент; Джівігол-Барош М., доктор філософії, доцент; Рафаель Ірізаррі, доктор наук, професор; Іскандар Муда, доктор філософії, SE, M.Si, Ak, CA, CSRS, CPA; Мискевич Радослав, доктор філософії, доцент; Махд Зайні Абд Карим, доктор філософії, професор; Новак Даріуш, габілітований доктор, професор; Сафван Аль Салім, доктор філософії, професор; Сипко Юрай, доктор філософії, професор, MBA; Натела Циклашвілі, д.е.н., професор.

Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування : науковий фаховий журнал / редкол. : О. А. Шевчук (головн. ред.) та ін. – Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. – Випуск 7. – 220 с.

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам економіки.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень з питань теорії і практики фінансів, бухгалтерського обліку, оподаткування та інших напрямів економічної науки.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться науковими дослідженнями у сфері економіки.

Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Університету державної фіскальної служби України.

Науковим статтям, опублікованим у журналі, присвоюється індекс DOI (Digital Object Identifier) – ідентифікатор цифрового об'єкта.

Журнал розміщено в профільних міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: Index Copernicus, Crossref, Google Scholar, International Institute of Organized Research (I2OR), International Scientific Indexing (ISI), Advanced Science Index (ASI), CiteFactor, J-Gate, EuroPub, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), НБУВ.

Редакція журналу веде систематичну роботу щодо включення наукового фахового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження у світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження журналу у Scopus та Web of Science.

Адреса редакції:

вул. Університетська, 31,
м. Ірпінь, Київська обл., 08205, Україна
E-mail: ekonvisnik@nusta.edu.ua

Під час посилання на матеріали наукового журналу «Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування» потрібно використовувати транслітеровану назву «Ekonomiczny Visnyk. Seria: Finansy, Oblik, Opodatkovannia» або «Economic Herald. Series: Finance, Accounting, Taxation».

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК

СЕРИЯ: ФИНАНСЫ, УЧЕТ, НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ

Научный специализированный журнал

Выпуск 7

ISSN 2617-5932
УДК 330(05)

Основатель, издатель: Университет государственной фискальной службы Украины
Основан в 2017 году, правопреемник Научного вестника Национального университета государственной
налоговой службы Украины (экономика, право)

Продолжаемое издание (выходит по мере накопления материала)

Языки издания: украинский, русский, английский

Свидетельство о Государственной регистрации печатного средства массовой информации
Серия KB 22277-12177 Р от 02.08.2016

Рекомендовано к печати решением Ученого совета Университета государственной
фискальной службы Украины (протокол № 5 от 26.04.2021)

Журнал включен в Перечень научных специализированных изданий Украины (категория Б)
в отрасли экономических наук приказом МОН Украины от 15.10.2019 № 1301

Редакционная коллегия: О. А. Шевчук, д.э.н., профессор (главн. ред.); Н. П. Мацелюх, д.э.н., профессор (зам. главн. ред.); С. В. Онышко, д.э.н., профессор (зам. главн. ред.); Н. С. Дружинская, к.э.н. (отв. секр.); Е. В. Алешикова, д.н. по гос. управл., профессор; В. Л. Андрущенко, д.э.н., профессор; Я. В. Белинская, д.э.н., профессор; Е. И. Береславская, д.э.н., профессор; И. Н. Боярко, д.э.н., профессор; В. В. Гурочкина, д.э.н., доцент; Н. Г. Диденко, д.н. по гос. управл., профессор; К. В. Дубич, д.н. по гос. управл., профессор; С. А. Дяченко, д.н. по гос. управл.; В. Д. Зализко, д.э.н., профессор; В. Ю. Ильин, д.э.н., профессор; Л. Н. Карпенко, д.э.н., профессор; Е. Г. Карташов, д.н. по гос. управл., доцент; Ю. М. Коваленко, д.э.н., профессор; А. В. Кожина, к.н. по гос. управл., доцент; Т. А. Коляда, к.э.н., с.н.с., доцент; В. Н. Краевский, д.э.н., профессор; А. В. Лисовый, д.э.н., профессор; В. В. Мартыненко, д.э.н., доцент; В. Н. Мельник, д.э.н., профессор; А. А. Олешко, д.э.н., профессор; В. А. Осматченко, д.э.н., профессор; Ю. В. Пасичник, д.э.н., профессор; П. В. Пашко, д.э.н., профессор; С. В. Петруха, к.э.н., доцент; В. В. Пылытив, д.э.н., профессор; С. П. Риппа, д.э.н., профессор; Н. В. Стежко, д.э.н., профессор; А. А. Суцкова, д.э.н., профессор; Н. В. Ткаченко, д.э.н., профессор; Н. Н. Ткачева, д.н. по гос. управл., профессор; К. И. Швабий, д.э.н., профессор; Амит Кумар, доктор философии, MBA, M. Com, доцент; Аннелена Лобб, доктор философии, доцент; Варадарадж Аравамудхан, доктор философии, MBA, MPHIL, профессор; Гечібая Бадрі, д.э.н., профессор; Гозора Владимир, доктор философии, хабилитированный доктор, профессор, MBA; Горал Юстина, доктор философии, доцент; Джигисон-Барон М., доктор философии, доцент; Рафаэль Иризарри, доктор наук, профессор; Искандар Мудра, доктор философии, SE, M.Si, Ak, CA, CSRS, CPA; Мискевич Радослав, доктор философии, доцент; Моход Залини Абд Карим, доктор философии, профессор; Новак Дариуш, хабилитированный доктор, профессор; Сафван Аль Салим, доктор философии, профессор; Ситко Юрай, доктор философии, профессор, MBA; Натела Циклавишвили, д.э.н., профессор.

Экономический вестник. Серия: финансы, учет, налогообложение :
научный специализированный журнал / редкол. : О. А. Шевчук (главн. ред.)
и др. – Ирпень : Университет государственной фискальной службы Украины,
2021. – Выпуск 7. – 220 с.

Издание вмещает научные статьи, посвященные актуальным проблемам экономики.

Научный журнал основан с целью опубликования результатов научных исследований по вопросам теории и практики финансов, бухгалтерского учета, налогообложения и других направлений экономической науки.

Для научных работников, преподавателей, аспирантов, студентов и всех, кто интересуется научными исследованиями в сфере экономики.

Размещен на открытой информационной платформе OJS Университета государственной фискальной службы Украины.

Научным статьям, опубликованным в журнале, присваивается индекс DOI (Digital Object Identifier) – идентификатор цифрового объекта.

Журнал размещен в профильных международных наукометрических базах данных, репозиториях и поисковых системах: Index Copernicus, Crossref, Google Scholar, International Institute of Organized Research (I2OR), International Scientific Indexing (ISI), Advanced Science Index (ASI), CiteFactor, J-Gate, EuroPub, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), НБУВ.

Редакция журнала ведет систематическую работу по включению научного издания в международные электронные библиотеки, каталоги и наукометрические базы данных с целью вхождения в мировое научное информационное пространство, повышения рейтинга журнала и индексов цитирования его авторов. Сейчас редколлегия проводит работу по вхождению журнала в Scopus и Web of Science.

Адрес редакции:

ул. Университетская, 31
г. Ирпень, Киевская обл., 08205, Украина
E-mail: ekonvisnik@nusta.edu.ua

Во время ссылки на материалы научного журнала «Экономический вестник. Серия: финансы, учет, налогообложение» нужно использовать транслитерируемое название «Ekonomicnyi Visnyk. Seria: Finansy, Oblik, Oporadkuvannia» или «Economic Herald. Series: Finance, Accounting, Taxation».

© Университет государственной фискальной
службы Украины, 2021

ECONOMIC HERALD

SERIES: FINANCE, ACCOUNTING, TAXATION

The Scientific Professional Journal

Issue 7

*Founder, publisher and manufacturer: University of the State Fiscal Service of Ukraine
The scientific journal was founded in 2017. The journal is the successor of the journal Scientific Bulletin
of the National University of State Tax Service of Ukraine (Economics, Law)*

Continued edition (released with the accumulation of material)

Language of publication: Ukrainian, Russian, English

The certificate of state registration of the print mass media: KB 22277-12177 P, 02.08.2016

*Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the Academic Council of University of the SFS of Ukraine
(Protocol № 5, 26.04.2021)*

*The journal is licensed as academic, professional journal (category B) in all economic sciences
(Decree of Ministry of Education and Science of Ukraine; № 1301, issued 15.10.2019)*

Editorial Board: Oleg Shevchuk, Doctor of Economics, Professor (Editor-in-chief); Svitlana Onyshko, Doctor of Economics, Professor (deputy Ed.); Nataliia Matseliukh, Doctor of Economics, Professor (deputy Ed.); Nataliia Druzhynska, Ph.D. in Economics (resp. secr.); Olena Aleinikova, Doctor of Science in Public Administration, Professor; Volodymyr Andruschchenko, Doctor of Economics, Professor; Yanina Belinska, Doctor of Economics, Professor; Olena Bereslavska, Doctor of Economics, Professor; Iryna Boiarko, Doctor of Economics, Associate Professor; Viktoriya Hurochkina, Doctor of Economics, Associate Professor; Nina Didenko, Doctor of Science in Public Administration, Professor; Klavdia Dubych, Doctor of Science in Public Administration, Professor; Svitlana Diachenko, Doctor of Science in Public Administration; Vasily Zalizko, Doctor of Economics, Professor; Valerij Ilin, Doctor of Economics, Professor; Lidia Karpenko, Doctor of Economics, Professor; Evgen Kartashov, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor; Yuliia Kovalenko, Doctor of Economics, Professor; Alla Kozhyna, Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor; Tetiana Koliada, Ph.D. in Economics, Associate Professor; Volodymyr Kraevsky, Doctor of Economics, Professor; Andrii Lisovy, Doctor of Economics, Professor; Valentyna Martynenko, Doctor of Economics, Associate professor; Viktor Melnyk, Doctor of Economics, Professor; Anna Oleshko, Doctor of Economics, Professor; Volodymyr Osmiatchenko, Doctor of Economics, Professor; Yurii Pasichnyk, Doctor of Economics, Professor; Pavlo Pashko, Doctor of Economics, Professor; Serhiy Petrukha, Ph.D. in Economics, Associate Professor; Vitalii Pylypiv, Doctor of Economics, Professor; Serhii Rippa, Doctor of Economics, Professor; Nadiia Stezhko, Doctor of Economics, Professor; Olesia Suntsova, Doctor of Economics, Professor; Nataliia Tkachenko, Doctor of Economics, Professor; Nataliia Tkachova, Doctor of Science in Public Administration, Professor; Kostiantyn Shvabii, Doctor of Economics, Professor; Amit Kumar, Ph.D., MBA (Finance), M.Com, Assistant Professor; Annelena Lobb, Ph.D, Associate Professor; Badri Gecchbaia, Doctor of Economic, Professor; Varadaraj Aravamudhan, Ph.D, MBA, MPHIL, Professor; Gozora Vladimir, Dr.h.c. prof. mpx.h.c. prof. Ing. Ph.D., MBA; Góral Justyna, PhD, Assistant Professor; Dżwigół-Barosz Mariola, Ph.D., Associate Professor; Rafael Irizarry, DrC, Professor of statistics; Iskandar Muda, Ph.D, SE, M.Si, Ak, CA, CSRS, CPA; Miśkiewicz Radosław, Ph.D., Associate Professor; Mohd Zaini Abd Karim, PhD, Professor; Nowak Dariusz, Dr hab., Professor UEP; Safwan Al Salameh, PhD, Professor; Sipko Juraj, Prof. Ing., Ph.D., MBA; Tsiklashvili Natela, Doctor of Economics, Professor.

Economic herald. Series: finance, accounting, taxation : the Scientific Professional Journal / Editorial Board : O. A. Shevchuk (Editor-in-chief) and others. – Irpin : University of the State Fiscal Service of Ukraine, 2021. – Issue 7. – 220 p.

The publication contains scientific articles, devoted to actual problems of the economy.

The scientific journal was founded to publish the results of scientific research on the theory and practice of finance, accounting, taxation and other areas of economic science.

For researchers, lecturers, graduate students, students and everyone interested in research in the field of economics.

The scientific journal is located on the open information platform OJS of the University of the State Fiscal Service of Ukraine

DOI (digital object identifier) – the scientific articles are assigned digital object identifier.

The journal is published in international scientometric databases, repositories and search engines: Index Copernicus, Crossref, Google Scholar, International Institute of Organized Research (I2OR), International Scientific Indexing (ISI), Advanced Science Index (ASI), CiteFactor, J-Gate, EuroPub, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Vernadsky National Library of Ukraine.

The editorial board conducts systematic work on integration of the scientific publications in international electronic libraries, catalogs and scientometric databases in order to enter the world scientific information space, increase the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

Address of the editorial board:

31, Universitetskaya str., Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08205
e-mail: ekonvisnik@nusta.edu.ua

During the reference to the materials of the scientific journal «Economic Herald. Series: Finance, Accounting, Taxation» you need to use the transliterated title «Ekonomichnyi Visnyk. Serii: Finansy, Oblik, Opodatkuvannia».

© University of the State Fiscal Service
of Ukraine, 2021

ЗМІСТ

<u>Вергелюк Ю. Ю.</u> Гендерно-орієнтоване бюджетування як складова у забезпеченні якості життя населення.....	11
<u>Дяченко С. А.</u> Розвиток міжбюджетних відносин у контексті формування моделі фінансової децентралізації в Україні.....	20
<u>Жеков І. І., Халецький А. В.</u> Проблеми кадрового забезпечення медичної сфери в умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні.....	30
<u>Калач Г. М., Онищук Н. В.</u> Особливості логістичних процесів підприємств електронної комерції.....	42
<u>Красевський В. М., Параниця Н. В., Петруха С. В.</u> Методичні підходи до аналізу макроекономічних показників зовнішньої торгівлі України.....	52
<u>Кругляк В. В., Курілов Є. А.</u> Основні положення моніторингу контрольованих операцій як складової податкового контролю за дотриманням правил трансфертного ціноутворення в Україні.....	61
<u>Лазебник Л. Л., Соколова О. М.</u> Інноваційні кластери як об'єкт державної структурної політики України.....	74
<u>Лісова Р. М.</u> Індустрія 4.0 та цифрова готовність українських промислових підприємств.....	86
<u>Макурін А. А.</u> Бухгалтерський облік зносу обладнання для майнінгу.....	97
<u>Михальченко І. Г.</u> Економічні ефекти прямого іноземного інвестування на ринки приймаючих країн.....	108
<u>Піхонька М. Р.</u> Бюро економічної безпеки як новітній суб'єкт державного фінансового контролю.....	117
<u>Пузько С. Г.</u> Інноваційні технології валідації ідей до виведення продукту на ринок.....	126
<u>Сокур М. Б.</u> Особливості та ключові ризики життєвого циклу екоінновацій у стартап проектах.....	140
<u>Станков Г.</u> Участь громадян у державному управлінні: безперечні переваги та неминучі ризики.....	152
<u>Сунцова О. О.</u> Фінансові технології як складова цифрової економіки: тенденції в реаліях пандемії COVID-19.....	161
<u>Тимоць М. В.</u> Оцінка структури доходів Державного бюджету України.....	176
<u>Халецька А. А., Кравченко В. І.</u> Окремі проблеми створення міцного іміджу закладу охорони здоров'я в сучасній концепції публічного врядування.....	184
<u>Швабій К. І., Новицька Н. В., Хлєбнікова І. І.</u> Структура та характерні риси нелегального ринку сигарет в Україні в контексті впливу акцизного навантаження на тютюнові вироби.....	196
<u>Шевченко Л. В.</u> Нова публічна дипломатія в контексті публічного управління.....	209

СОДЕРЖАНИЕ

<u>Вергелок Ю. Ю.</u> Гендерно-ориентированное бюджетирование как составляющая в обеспечении качества жизни населения.....	11
<u>Дяченко С. А.</u> Развитие межбюджетных отношений в контексте формирования модели финансовой децентрализации в Украине.....	20
<u>Жеков И. И., Халецкий А. В.</u> Проблемы кадрового обеспечения медицинской сферы в условиях реформирования системы здравоохранения в Украине.....	30
<u>Калач А. Н., Онищук Н. В.</u> Особенности логистических процессов компаний электронной коммерции.....	42
<u>Краевский В. Н., Параниця Н. В., Петруха С. В.</u> Методические подходы к анализу макроэкономических показателей внешней торговли Украины.....	52
<u>Кругляк В. В., Курилов Е. А.</u> Основные положения мониторинга контролируемых операций как составляющей налогового контроля за соблюдением правил трансфертного ценообразования в Украине.....	61
<u>Лазебник Л. Л., Соколова О. Н.</u> Инновационные кластеры как объект государственной структурной политики Украины.....	74
<u>Лисова Р. М.</u> Индустрия 4.0 и цифровая готовность украинских промышленных предприятий.....	86
<u>Макурин А. А.</u> Бухгалтерский учет износа оборудования для майнинга.....	97
<u>Михальченко И. Г.</u> Экономические эффекты прямых иностранных инвестиций на рынках принимающих стран.....	108
<u>Пихоцкая М. Р.</u> Бюро экономической безопасности как новейший субъект государственного финансового контроля.....	117
<u>Пузько С. Г.</u> Инновационные технологии валидации идеи к выводу продукта на рынок.....	126
<u>Сокур М. Б.</u> Особенности и ключевые риски жизненного цикла экойнноваций в стартап проекты.....	140
<u>Станков Г.</u> Участие граждан в государственном управлении: беспорные преимущества и неизбежные риски.....	152
<u>Сунцова О. А.</u> Финансовые технологии как составляющая цифровой экономики: тенденции в реалиях пандемии COVID-19.....	161
<u>Тымоць М. В.</u> Оценка структуры доходов Государственного бюджета Украины.....	176
<u>Халецкая А. А., Кравченко В. И.</u> Отдельные проблемы создания имиджа учреждения здравоохранения в современной концепции публичного управления.....	184
<u>Швабий К. И., Новицкая Н. В., Хлебникова И. И.</u> Структура и характерные особенности нелегального рынка сигарет в Украине в контексте влияния акцизной нагрузки на табачные изделия.....	196
<u>Шевченко Л. В.</u> Новая публичная дипломатии в контексте публичного управления.....	209

CONTENTS

<u>Verhelyuk Yu. Yu.</u> Gender-Oriented Budgeting as a Component in Ensuring the Quality of Population Life.....	11
<u>Diachenko S. A.</u> Interbudgetary Relations Development in the Context of Formation of Financial Decentralization Model in Ukraine.....	20
<u>Zhekov I. I., Khaletskyy A. V.</u> Problems of Staffing the Medical Sphere in the Context of Reforming the Healthcare System in Ukraine.....	30
<u>Kalach H. M., Onyshchuk N. V.</u> Features of Logistic Processes of E-Commerce Enterprises.....	42
<u>Kraevsky V. M., Paranytsia N. V., Petrukha S. V.</u> Methodical Approaches to the Analysis of Macroeconomic Indicators of Ukraine's Foreign Trade.....	52
<u>Krugliak V. V., Kurilov Ye. A.</u> Main Provisions of Controlled Operations Monitoring as an Integral Part of Tax Control for Compliance with Transfer Pricing Rules.....	61
<u>Lazebnyk L. L., Sokolova O. M.</u> Innovative Clusters as an Object of the State Structural Policy of Ukraine.....	74
<u>Lisova R. M.</u> Industry 4.0 and Digital Readiness of Ukrainian Industrial Enterprises.....	86
<u>Makurin A. A.</u> Accounting of Equipment Wear for Mining.....	97
<u>Mykhalchenko I. G.</u> Economic Effects of Foreign Direct Investment in Host-Country Markets.....	108
<u>Pikhotska M. R.</u> Bureau of Economic Security as the Newest Subject of State Financial Control.....	117
<u>Puzko S. G.</u> Innovative Technologies of Validation of the Idea of Bringing the Product to the Market.....	126
<u>Sokur M. B.</u> Features and Key Risks of Eco-Innovation Life Cycle in Startup Projects.....	140
<u>Stankov G.</u> Citizen Participation in Public Governance: Incontestable Advantages and Inevitable Risks.....	152
<u>Suntsova O. O.</u> Financial Technologies as a Component of the Digital Economy: Trends in the Realities of COVID-19 Pandemic.....	161
<u>Tymots M. V.</u> Structure Analysis of Ukraine's State Budget Revenue.....	176
<u>Kravchenko V. I.</u> Some Problems of Creating the Image of a Healthcare Institution in the Modern Concept of Public Governance.....	184
<u>Shvabii K. I., Novytska N. V., Khliebnikova I. I.</u> Structure and Characteristics of the Illegal Tobacco Market in Ukraine in the Context of the Influence of Excise Duty Burden on Tobacco Products.....	196
<u>Shevchenko L. V.</u> New Public Diplomacy in Context of Public Administration.....	209

УДК 336.226.331: 336.228.34**JEL O17, L66, H26****DOI 10.33244/2617-5932.7.2021.196-208****К. І. Швабій,***д.е.н., професор,**професор кафедри**податкової політики,**Університет ДФС України,**м. Ірпінь, Україна**e-mail: schwab2004@ukr.net***ORCID ID 0000-0002-4837-391X;****Н. В. Новицька,***к.е.н., завідувач відділу дослідження**акцизного оподаткування,**Науково-дослідний інститут фіскаль-
ної політики**Університету ДФС України,**м. Ірпінь, Україна**e-mail: n.novitska@gmail.com***ORCID ID 0000-0002-8238-4006;****І. І. Хлебнікова,***к.е.н., старший науковий співробітник**відділу дослідження акцизного оподат-
кування,**Науково-дослідний інститут фіскаль-
ної політики**Університету ДФС України,**м. Ірпінь, Україна**e-mail: khlebnikova.inna@ukr.net***ORCID ID 0000-0001-7265-9216**

СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ НЕЛЕГАЛЬНОГО РИНКУ СИГАРЕТ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ АКЦИЗНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ТЮТЮНОВІ ВИРОБИ

У статті розкрито виклики у сфері справляння акцизного податку з тютюнових виробів, зумовлені розвитком нелегального ринку. Охарактеризовано фактори впливу на нелегальний ринок підакцизних товарів, уникнення оподаткування та податкової оптимізації. Проаналізовано вплив акцизного навантаження на тютюнові вироби, на обсяги нелегального обігу сигарет в Україні. Досліджено джерела походження нелегальних сигарет, а також методи здійснення такої незаконної діяльності. Запропоновано напрями удосконалення державної політики у сфері акцизного оподаткування тютюнових виробів.

Ключові слова: акцизне навантаження, ринок тютюнових виробів, нелегальний обіг, фальсифікація, контрабанда, контрафактна продукція, ухилення від оподаткування, уникнення оподаткування, цінова доступність найбільш продаваних марок сигарет.

К. И. Швабий, Н. В. Новицкая, И. И. Хлебникова. Структура и характерные особенности нелегального рынка сигарет в Украине в контексте влияния акцизной нагрузки на табачные изделия

В статье раскрыты вызовы в сфере взимания акцизного налога с табачных изделий, обусловленные развитием нелегального рынка. Охарактеризованы факторы влияния на нелегальный рынок подакцизных товаров, уклонения от налогообложения и налоговой оптимизации. Проанализировано влияние акцизной нагрузки на табачные изделия, на объемы нелегального оборота сигарет в Украине. Исследовано источники происхождения нелегальных сигарет, а также методы осуществления такой незаконной деятельности. Предложены направления совершенствования государственной политики в сфере акцизного налогообложения табачных изделий.

Ключевые слова: акцизная нагрузка, рынок табачных изделий, нелегальный оборот, фальсификация, контрабанда, контрафактная продукция, уклонение от налогообложения, избежание налогообложения, ценовая доступность самых продаваемых марок сигарет.

Мета статті полягає в проведенні аналізу впливу зростання ставок акцизного податку на обсяги нелегального обігу сигарет в Україні та формуванні пропозицій щодо удосконалення державної політики у сфері акцизного оподаткування тютюнових виробів.

Постановка проблеми. Неефективне функціонування інструментів політики акцизного оподаткування обумовлює нелегальний обіг підакцизних товарів та податкову оптимізацію. Це призводить до зниження фіскальних та регулятивних ефектів акцизного оподаткування, зумовлює негативні соціально-економічні наслідки (неякісна нелегальна підакцизна продукція створює високі ризики для здоров'я населення) та не дозволяє досягти цілей інтерналізації екстерналій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань акцизного оподаткування тютюнових виробів та протидії їх нелегальному обігу займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Н. Атаманчук [1], В. Коротун [2], Т. Кошук [3], В. Макаренко [4], В. Олефір [5], М. Пасічний [6], Х. Росс [7] та інші. Проте питання аналізу впливу зростання ставок акцизного оподаткування тютюнових виробів на обсяги нелегального обігу сигарет висвітлено недостатньо, що обумовило актуальність цього дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основних проблем у застосуванні акцизного податку упродовж усього періоду новітньої історії України є нестабільність податкового законодавства, зміни до якого були спрямовані як на вдосконалення самого механізму застосування акцизного податку, так і слугували виключно фіскальним цілям. У період економічної та фінансової кризи відбулось значне зростання ставок акцизного податку, що поряд з несприятливою економічною кон'юктурою зумовило зменшення легального виробництва тютюнових виробів у 1,4 раза. Так, упродовж 2011–2020 рр. рівень акцизного навантаження на тютюнові вироби поступово збільшувався зі стрімкими та неодноразовими підвищеннями протягом звітного року упродовж 2014–2016, 2019 рр. Мінімальне податкове зобов'язання на сигарети з фільтром у

середньому за рік збільшувалося на 21,8 %, а в цілому за період дослідження зросло майже в 10 разів. Відповідно, підвищення акцизного навантаження зумовило збільшення фіскального значення акцизного податку на тютюнові вироби в 4,3 раза. Варто зазначити, що в загальних надходженнях акцизного податку з тютюнових виробів переважає акциз з вітчизняної продукції, що у середньому становить майже 37,3 % порівняно з 1,7 % імпоротної (рис. 1), що свідчить про вагоме значення вітчизняної тютюнової галузі для бюджету країни.

Рис. 1. Динаміка надходження акцизного податку з тютюнових виробів та його частка у сукупних надходженнях акцизного податку в Україні упродовж 2011–2020 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України.

Для оцінки впливу акцизного оподаткування тютюнових виробів на його нелегальний обіг проаналізуємо показники податкового навантаження та цінової доступності вітчизняних сигарет і в країнах-сусідах.

Акцизне навантаження на тютюнові вироби, зокрема сигарети, в Україні доволі високе, незважаючи на низьку купівельну спроможність населення. Такий показник упродовж 2015–2020 рр. збільшився з 55,7 до 71,2 %, що пов'язано із впливом підвищення специфічної ставки акцизного податку, частка якого у ціні сигарет 2020 р. становила 54,5 % (рис. 2).

При цьому серед країн-сусідів ціна пачки сигарет найбільш продаваних марок за останніми оприлюдненими 2018 р. даними ВООЗ була однією з найменших та становила 0,83 євро за пачку (20 шт.) (рис. 3).

Однак, незважаючи на порівняно низьку ціну сигарет в Україні, їх цінова доступність серед країн-сусідів є однією з найменших. ВВП на душу населення, необхідний для придбання 2 000 сигарет найпродаваніших марок в Україні, становить 3,6 % – це 41-й показник серед 50 країн Європи (рис. 4). Причому показник демонструє упродовж 2008–2018 рр. зростаючу динаміку і збільшився протягом аналізованого періоду у 3 рази.

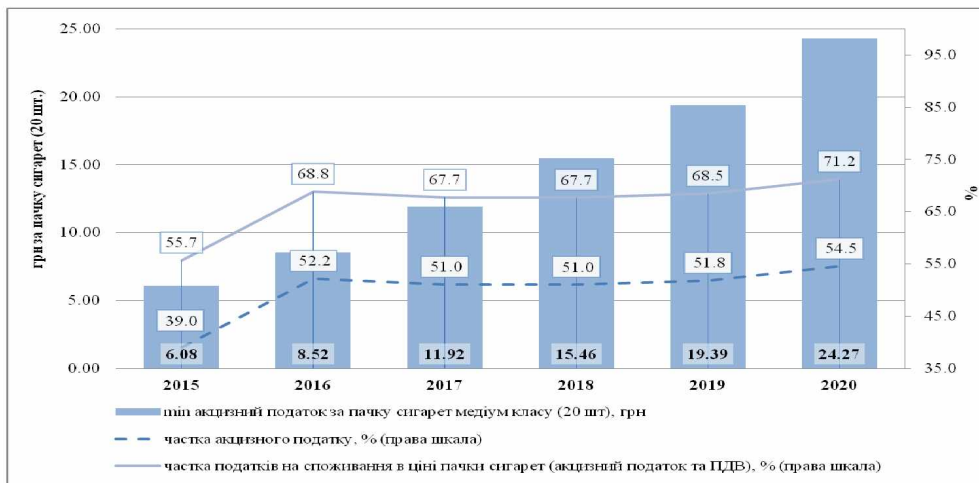
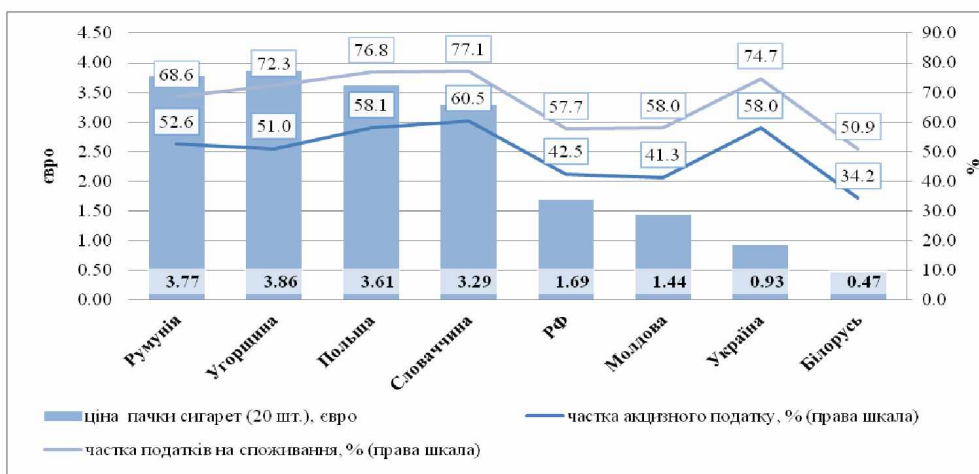

Рис. 2. Частка податків на споживання у ціні пачки сигарет медіум класу в Україні упродовж 2015–2020 рр., %

Джерело: розраховано авторами на основі даних Державної служби статистики України та даних про мінімальне податкове зобов'язання для сигарет Податкового кодексу України.

Примітка. Роздрібна ціна (включаючи всі податки) пачки 20 сигарет, переведена з місцевої валюти в євро за останніми офіційними курсами обміну валют за даними Міжнародного валютного фонду. Популярність визначається на основі інформації про частку національного ринку або шляхом консультацій з постачальниками цю найменше у трьох точках роздрібного продажу.

Рис. 3. Ціни на пачку найбільш продаваних брендів сигарет (20 шт.) та частки податків на споживання в Україні та країнах-сусідах станом на 2018 р.

Джерело: розраховано авторами за даними [8].

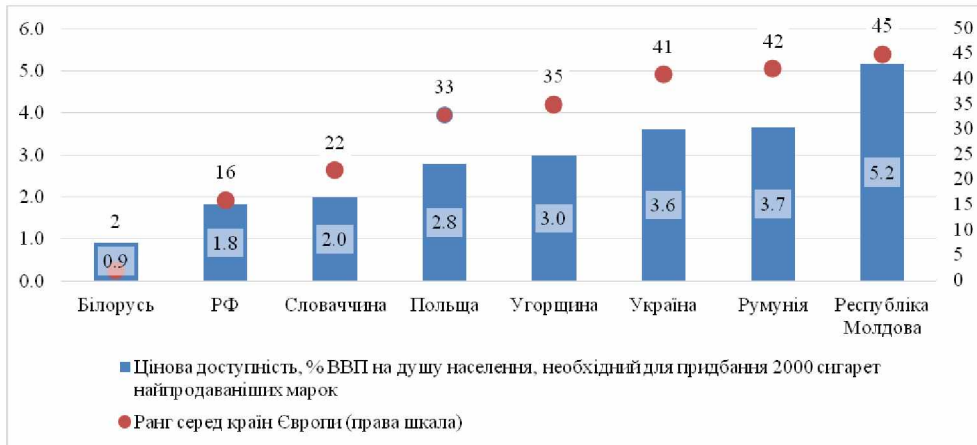

Рис. 4. Цінова доступність сигарет в Україні та країнах-сусідах станом на 2018 р.

Джерело: розраховано авторами за даними [8].

Варто звернути увагу на те, що метою податкового регулювання ринку тютюнових виробів є покращення здоров'я населення через вплив на споживання та сприяння врахуванню екстерналій у цінах виробників і забезпечення надходжень до бюджету. Однак значні витрати на сплату акцизного податку легальними виробниками та низька цінова доступність для споживачів одночасно створює економічну можливість для недобросовісних економічних агентів, які для отримання прибутку ухиляються від сплати податків. Незаконна торгівля зменшує ефективність податкового регулювання ринку тютюнових виробів, викривлює ринкові умови. За оцінками європейських фахівців, підвищення цін на легальні сигарети на 10 % (що може бути результатом, наприклад, збільшення податку) призводить до збільшення їх частки нелегального обігу на 3,6 % у країнах ЄС [9].

Для дослідження впливу зростання ціни легальних сигарет на їх нелегальний обіг в Україні застосуємо інструментарій економетричного моделювання. Вихідний масив даних представлено на рис. 5. Як змінні, було взято обсяги нелегальних сигарет на ринку, визначені на основі часток нелегального обігу за даними Kantar TNS та реалізації сигарет легального походження і ціну сигарет медіум класу за даними Державної служби статистики України та Державної податкової служби України.

Для специфікації моделі було проаналізовано досвід іноземних фахівців і вихідні дані для дослідження, на основі чого вирішено зупинитися на лінійній специфікації моделі. У зв'язку тим, що у моделі було виявлено гетероскедастичність, вирішено застосувати узагальнений МНК. Відповідне рівняння регресії має вигляд:

$$Illegal_t = -4,48 + 0,4 \cdot Price_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

t (-1,308)[°] (5,52)^{***}

*** Оцінки параметрів значимі з імовірністю 99,999 %.

° Оцінки параметрів значимі з імовірністю 90 %.

де $Illegal_t$ – обсяг нелегального обігу сигарет у поточному періоді; $Price_t$ – ціна сигарет медіум класу в поточному періоді; ε_t – випадкова складова.

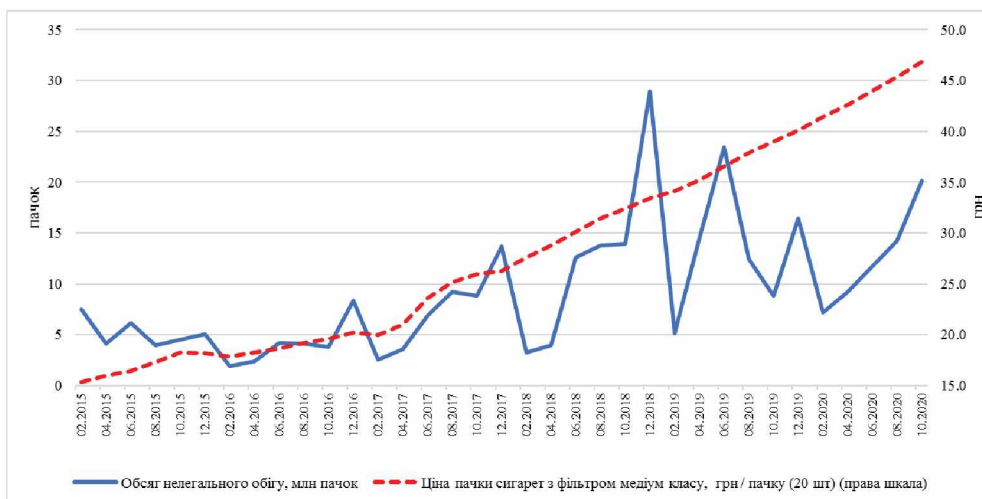

Рис. 5. Динаміка обсягів нелегального обігу та ціни сигарет медіум класу в Україні упродовж 2015–2020 рр.

Джерело: складено авторами за даними Kantar TNS, ДПІС України та Державної служби статистики України.

Оцінки параметрів моделі є статистично значимими, рівняння регресії – в цілому є адекватним, а значення коефіцієнтів детермінації – високі. Коефіцієнт еластичності в економетричній моделі становить 1,22 та дозволяє зробити висновок про те, що зростання ціни сигарет на 1 % зумовлює збільшення обсягів їх нелегального обігу на 1,22 %. Інакше кажучи, підвищення ставок акцизного податку та, як наслідок, цін на сигарети в Україні має значний вплив на обсяг нелегального обігу тютюнових виробів.

Привабливе співвідношенням ваги і вартості тютюнових виробів та великий споживчий попит робить діяльність з виробництва та продажу нелегальної продукції надзвичайно рентабельною та практично малоризиковою. Як правило, відповідальність за незаконну діяльність у сфері виробництва та продажу підакцизних товарів є більш лояльною порівняно з покаранням за торгівлю наркотиками, людьми та зброєю, оскільки вважається менш небезпечною для суспільства.

Нелегальний ринок тютюнових виробів набуває все більших обертів. Так, за даними Kantar TNS, його обсяги упродовж періоду дослідження коливалися від 3,8 млрд шт у 2011 р. до 3,2 млрд шт у 2020 р. з найбільшим значенням 6,8 млрд шт у 2013 р. та найменшим – 0,9 млрд шт у 2016 р. (табл. 1). Проте в січні-лютому 2021 р. тенденція кардинально змінилася – частка нелегального обігу зросла майже вдвічі до 12,8 %.

При цьому структуру нелегального обігу сигарет найбільшу частку має продукція, призначена для магазинів безмитної торгівлі (Duty Free Only), яка в 2018 р. становить 2,7 %, в 2019 р. – 3,4 %, в 2020 р. – 2,8 %, в 2021 р. – 6,9 %. Однак, зважаючи на високий рівень прибутковості нелегальної діяльності, рівень підробленої продукції суттєво зріс, починаючи з 0,4 % в 2018 р. до 4,2 % в 2021 р., тобто більше ніж 10 разів. Водночас рівень контрабанди знизився з 2,2 % у 2020 р. до 1,7 % в 2021 р. В Україну нелегальні потоки сигарет та тютюну надходять переважно з Білорусі (виробництва ОАО «Гродненская

табачная фабрика НЕМАН») [10], Росії, а також з Молдови (Придністров'я), Туреччини, Об'єднаних Арабських Еміратів, Китаю та окремих районів Донецької і Луганської областей (далі – ОРДЛО) [11]. За даними Державної прикордонної служби України, близько 60 % спроб контрабанди здійснюються через порти. Також такі сигарети постачаються легковим та вантажним транспортом. При чому частка вантажного автотранспорту становить близько 90 % у загальній структурі нелегального переміщення тютюнових виробів. Водночас зафіксовано Державною прикордонною службою конкретні випадки контрабанди особами, які мають дипломатичний імунітет.

Таблиця 1

**Обсяги споживання тютюнових виробів та частка нелегального обігу сигарет
упродовж 2011–2020 рр., %**

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	січень– лютий 2021
Споживання усього, млрд шт., в т.ч.:	91,6	87,4	80,4	78,8	74,4	77,9	67,3	59,7	54,9	45,8	3,1
легальне споживання	87,8	82,9	73,6	74,4	73,1	77,0	65,8	57,1	51,4	42,6	2,7
нелегальний обіг	3,8	4,5	6,8	4,4	1,3	0,9	1,5	2,6	3,5	3,2	0,4
Частка нелегального обігу, %	4,1	5,2	8,5	5,6	1,7	1,1	2,3	4,4	6,6	6,9	12,8

Джерело: розраховано авторами на основі даних Державної податкової служби України, Державної служби статистики України та Kantar TNS.

Серед нелегальних марок найбільш поширеними є марки Compliment (торгова марка належить Львівській тютюнової фабриці) з маркуванням Duty Free, а також Marshall, Jin Ling, Lifa, Strong, NZ, «NZ gold» «NZ safari», «NZ Slims», Фест, Marvel, Credo, Pull, Urta, UT, Palermo, Basio, «ПРЕМЬЕР QS», «Мінськ», Portal, «Петр I» та інші [12; 14].

Придбати таку продукцію можна в звичайних кіосках, магазинах, відкритих ринках, у вуличних торговців на розкладках біля метро та великими партіями через засоби електронної комерції (інтернет-сайти та телеграм-канали) за ціною, значно нижчою від ринкової (до 30 грн). 63 % нелегальної продукції традиційно зафіксовано в 6-ти областях України: Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Одеській, Хмельницькій, серед яких на першому місці Харківська область (14 %). Тобто 4 з них знаходяться поруч або безпосередньо межують із зоною проведення операції об'єднаних сил.

При цьому, за розрахунками Kantar TNS, втрати державного бюджету від несплачених акцизного податку та ПДВ у 2020 р. оцінювалися на рівні 5,3 млрд грн. Зважаючи на тенденції поширення нелегальної продукції в 2021 р., такі втрати прогножуються на рівні 11,8 млрд грн [12; 13].

Нелегальні тютюнові вироби, з яких не сплачено податок, мають значні цінові переваги, порівняно з легальною продукцією, що, відповідно, підвищують їх доступність.

Це створює перешкоди для інтерналізації екстерналій шкідливого споживання підакцизних товарів. На додаток до прибутку та комерційних наслідків фальшиві або незаконно вироблені тютюнові вироби створюють інші проблеми, оскільки вони можуть представляти серйозну небезпеку для споживачів через відсутність контролю виробництва, який забезпечує відповідність кінцевої продукції санітарним, якісним та технічним правилам безпеки.

Проблема нелегальної торгівлі підакцизними товарами є загальносуспільною. Вона зумовлена комплексом системно пов'язаних між собою чинників, сукупний негативний вплив яких відчувається у багатьох сферах суспільного життя. До них варто віднести: низьку платоспроможність населення; скорочення легального виробництва підакцизної продукції; низький рівень податкової дисципліни; суспільну толерантність до нелегальної діяльності; наявність неформальних дистриб'юторських мереж і організованої злочинності; непередбачуваність та економічна необґрунтованість підвищення рівня ставок акцизного податку; відмінності акцизної і тарифної політики між різними юрисдикціями (рівень ставок акцизного податку у країнах-сусідах); низька ефективність контрольних заходів за виробництвом та обігом підакцизних товарів та нескоординована робота правоохоронних органів; недостатня відповідальність за правопорушення у сфері виробництва й обігу підакцизних товарів; нормативно неврегульована інтернет-торгівля підакцизними товарами та відсутність відповідних механізмів контролю [4].

Спираючись на сформовані в наукових колах поняття ухилення від сплати податків (*tax evasion*), уникнення податків (*tax avoidance*), оптимізація податкових платежів у межах податкового планування (*tax planning*) [15], а також специфіку ринку підакцизних товарів та аналіз порушень у сфері виробництва та обігу тютюнових виробів, можна узагальнити та класифікувати специфічні форми та методи ухилення, уникнення та податкової оптимізації (рис. 6).

Підводячи підсумки, можна сказати, що однією з нагальних проблем у сфері протидії нелегальному обігу є забезпечення належного контролю за виробництвом та обігом тютюнових виробів. Напрямами вдосконалення політики у сфері акцизного оподаткування сигарет з метою протидії їх нелегальному виробництву є вдосконалення ліцензування, зокрема впровадження дозвільного принципу реєстрації; нормативно-правове врегулювання продажу тютюнових виробів через засоби електронної комерції; введення кримінальної відповідальності за незаконне переміщення тютюнових виробів через кордон і посилення відповідальності за правопорушення у сфері незаконного виробництва та обігу тютюнових виробів і недопущення попадання нелегально вироблених та ввезених тютюнових виробів у місця торгівлі; впровадження спільної з Європейським Союзом та іншими державами системи відстеження переміщення тютюнових виробів, при чому створення такої системи не може бути делеговане виробникам або пов'язаним з ними організаціям. Також передбачається посилення співпраці з митними та прикордонними органами іноземних держав у сфері боротьби з незаконним переміщенням тютюнових виробів через кордон.

Рис. 6. Класифікація форм та методів ухилення, уникнення та податкової оптимізації у сфері виробництва та обігу тютюнових виробів

Джерело: складено авторами.

Висновки. Існування нелегального обігу сигарет знижує результативність податкового регулювання ринку тютюнових виробів, водночас позбавляючи державу податкових надходжень, які мають вирішальне значення для фінансування суспільних благ. Крім того, злочинні доходи, отримані від нелегальної діяльності, як правило, використовуються в корупційних схемах, інших незаконних діях, тим самим підриваючи громадську безпеку, належне управління та верховенство права. Нелегальна торгівля негативно впливає на легальний ринок підакцизних товарів, стримує конкурентоспроможність законослухняних суб'єктів господарювання та підриває репутацію контролюючих органів. Запропоновані

організаційно-правові заходи протидії нелегальному обігу сигарет сприятимуть уникненню таких негативних явищ.

Подальшими перспективами досліджень у цьому напрямі є розробка пропозицій щодо модернізації системи контролю за виробництвом та обігом тютюнових виробів, зокрема впровадження цифрових інструментів відстеження продукції за ланцюгом постачання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук Н. І. Правові основи непрямих податків в Україні: монографія / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України. К.: Алерта, 2019. 352 с. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5817/1/6081_IR.pdf
2. Модернізація системи контролю за обігом тютюнових виробів / Новицька Н. В., Хлебнікова І. І., Коротун В. І., Кошук Т. В. та ін. / за заг. ред. Новицької Н. В. Ірпінь – Хмельницький, 2020. 120 с.
3. Податкове регулювання ринку тютюнових виробів в умовах його трансформації [Коротун В. І., Кошук Т. В., Новицька Н. В., Хлебнікова І. І.] / за заг. ред. Кошук Т. В. Ірпінь – Хмельницький, 2020. 132 с.
4. Макаренко В. В. Податкове регулювання ринку підакцизних товарів в Україні: дис. канд. ек. наук : 08.00.08. Ірпінь, 2021. 259 с.
5. Олефір В. Результати і перспективи підвищення ставок акцизного податку на алкогольні напої і тютюнові вироби. *Економіст*. 2016. № 7. С. 8–11.
6. Пасічний М. Д. Стратегія акцизного оподаткування тютюнових виробів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 220–226.
7. Little M, Ross H, Bakhturidze G, et al. Analysis of the illicit tobacco market in Georgia in response to fiscal and non-fiscal tobacco control measures. *Tobacco Control*. 2021. June. URL: <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2021/06/10/tobaccocontrol-2020-056404>.
8. Affordability of the most sold brand of cigarettes, globally, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, *Trend Growth Rate in Affordability, Cigarettes. WHO*. URL: https://www.who.int/tobacco/global_report/Table-9.6-Affordability.xls.
9. The Impact of E-Cigarette Regulation on the Illicit Trade in Tobacco Products in the European Union [J. Priege, M. A. R. Kleiman J. Kulick, A. Aziani, M. Levi, S. C. Hampsher, C. Manning, R. Hahn]. BOTECA Analysis LLC. 2019. 222 p.
10. Житомирська митниця ДФС: упереджено незаконне переміщення тютюнових виробів через митний кордон України. Державна фіскальна служба України Офіційний портал. 2021. URL: <http://zt.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-315186.html>.
11. Кулицький С. Тіньовий ринок тютюнових виробів: контрафактне виробництво і контрабанда. *Україна: події, факти, коментарі*. 2021. № 6. С. 40–51. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2021/ukr6.pdf>.
12. Моніторинг нелегальної торгівлі тютюновими виробами в Україні (4 хвиля 2020). *Kantar*. 2020. URL: <https://tns-ua.com/news/monitoring-nelegalnoyi-torgivli-tyutyunovimi-virobami-v-ukrayini-4-hvilya-2020>.
13. Моніторинг нелегальної торгівлі тютюновими виробами в Україні (1 хвиля 2021). *Kantar*. 2021. URL: <https://tns-ua.com/news/monitoring-nelegalnoyi-torgivli-tyutyunovimi-virobami-v-ukrayini-1-hvilya-2021>.

14. Литвин О. Україна втрачає по 12 млрд на рік через контрабанду сигарет: які схеми використовують і хто за ними стоїть. *Obozrevatel*. 2021. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/economy/falsifikatsiya-sigaret-v-ukraini-dosyagla-istorichnogo-rivnya-lhto-stoit-za-kontrabandoyu.htm>.

15. Протидія агресивному податковому плануванню: світовий досвід та виклики для України: монографія / [Брехов С. С., Коротун В. І., Сушкова О. Є., Новицька Н. В. та ін.] ; за заг. ред. С. С. Брехова та В. І. Коротуна. К. : Алерта, 2017. 344 с.

REFERENCES

1. Atamanchuk, N. I. (2019). *Pravovi osnovy nepriamykh podatkov v Ukraini* [Legal bases of indirect taxes in Ukraine]. Kiev: Alerta. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5817/1/6081_IR.pdf.
2. Novytska, N., Khliebnikova, I., Korotun, V., Koschuk, T. (2020). *Modernizatsiia systemy kontroliu za obihom tiutiunovykh vyrobiv* [Modernization of the Control System for Tobacco Products]. (Ed. By N.V. Novytska). Irpin, Khmelnytskyi. URL: http://ndi-fp.nusta.edu.ua/fi les/doc/2020_Modernizaciia_fi n.pdf.
3. Korotun, V., Koschuk, T., Novytska, N., Khliebnikova, I. (2020). *Podatkove rehuliuвання rynku tiutiunovykh vyrobiv v umovakh yoho transformatsii* [Tax regulation of the tobacco products market in the conditions of its transformation]. Irpin, Khmelnytskyi. URL: <http://ndi-fp.nusta.edu.ua/newsView/345/>.
4. Makarenko, V. V. (2021). *Podatkove rehuliuвання rynku pidaktsyzykh tovariv v Ukraini* [Tax regulation of the market of excisable goods in Ukraine] (*Candidate dissertation*). Irpin: USFSU.
5. Olefir, V. (2016). *Rezultaty i perspektyvy pidvyshchennia stavok aktsyynoho podatku na alkoholni napoi i tiutiunovi vyroby* [Results and prospects of raising excise tax rates on alcoholic beverages and tobacco products]. *Economist*, (7), 8–11.
6. Pasichny, M. D. (2017). *Stratehiia aktsyynoho opodatkuvannia tiutiunovykh vyrobiv v Ukraini* [Strategy of excise taxation of tobacco products in Ukraine]. *Business Inform*, (6), 220–226.
7. Little, M., Ross, H., Bakhturidze, G, et al. (2021). Analysis of the illicit tobacco market in Georgia in response to fiscal and non-fiscal tobacco control measures. *Tobacco Control*. URL: <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2021/06/10/tobacco-control-2020-056404>.
8. Affordability of the most sold brand of cigarettes, globally, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, *Trend Growth Rate in Affordability, Cigarettes. WHO*. URL: https://www.who.int/tobacco/global_report/Table-9.6-Affordability.xls.
9. Prieger, J., Kleiman, M. A. R., Kulick, J., et al. (2019). The Impact of E-Cigarette Regulation on the Illicit Trade in Tobacco Products in the European Union: BOTEC Analysis LLC.
10. Zhytomyrska mytnytsia DFS: uperedzheno nezakonne premishchennia tiutiunovykh vyrobiv cherez mytnyi kordon Ukrainy [Zhytomyr SFS customs: illegal movement of tobacco products across the customs border of Ukraine is prevented]. (2021). Ofitsiyni portal Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. URL: <http://zt.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-315186.html>.

11. Kulytskyi, S. (2021) Tinovyj rynek tiutiuovykh vyrobiv: kontrafaktne vyrobnytstvo i kontrabanda [Shadow market of tobacco products: counterfeit production and smuggling]. *Ukraina: podii, fakty, komentari*, (6), 40–51. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2021/ukr6.pdf>.

12. Monitorynh nelegalnoi torhivli tiutiuovymy vyrobamy v Ukraini (4 khvylya 2020) [Monitoring of illicit trade in tobacco products in Ukraine (4 wave 2020)] (2020). Kantar. URL: <https://tns-ua.com/news/monitoring-nelegalnoyi-torgivli-tyutyunovimi-virobami-v-ukrayini-4-hvilya-2020>.

13. Monitorynh nelegalnoi torhivli tiutiuovymy vyrobamy v Ukraini (1 khvylya 2021) [Monitoring of illicit trade in tobacco products in Ukraine (1 wave 2021)]. (2021). Kantar. URL: <https://tns-ua.com/news/monitoring-nelegalnoyi-torgivli-tyutyunovimi-virobami-v-ukrayini-1-hvilya-2021>.

14. Lytvyn, O. (2021). Ukraina vtrachaie po 12 mlrd na rik cherez kontrabandu syharet: yaki skhemy vykorystovuiut i khto za nymy stoit [Ukraine loses 12 billion a year due to cigarette smuggling: what schemes are used and who is behind them]. *Obozrevatel*. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/economy/falsifikatsiya-sigaret-v-ukraini-dosyagla-istorichnogo-rivnya-hto-stoit-za-kontrabandoyu.htm>.

15. Brekhov, S. S., Korotun, V. I., Sushkova, O. E., Novitskaya, N. V., et al. (2017). *Protydiia ahresyvnomu podatkovomu planuvanniu: svitovy dosvid ta vyklyky dlia Ukrainy* [Counteracting aggressive tax planning: world experience and challenges for Ukraine]. Kiev: Alerta.

Kostiantyn Shvabii, Doctor of Economics, Professor, University of the State Fiscal Service of Ukraine

Nadiia Novytska, Ph.D in Economics, Research Institute of Fiscal Policy, University of the State Fiscal Service of Ukraine

Inna Khliebnikova, Ph.D in Economics, Senior Researcher, Research Institute of Fiscal Policy, University of the State Fiscal Service of Ukraine

Structure and Characteristics of the Illegal Tobacco Market in Ukraine in the Context of the Influence of Excise Duty Burden on Tobacco Products

Inefficient functioning of excise duty policy causes illegal turnover of cigarettes and tax optimization. This reduces the fiscal and regulatory effects of excise duty, causes negative socio-economic consequences (low-quality illegal excisable products create high risks to public health) and prevents the goals of internalization of externalities.

The purpose of the article is to analyze the impact of rising excise duty rates on the volume of illicit turnover of cigarettes in Ukraine and to formulate proposals for improving state policy in the field of excise duty taxation of tobacco products.

The methodological basis of the study was the use of a set of general and special research methods: analysis and synthesis – to detail the subject of study and study its components in integrity and unity; economic analysis and statistics – to establish the peculiarities of the transformation of the domestic market of tobacco products; trend and structural analysis – to study the dynamics and structure of indicators of the market of tobacco products, econometric modeling – to determine the impact of excise tax on the volume of illicit cigarettes; extrapolations – in determining the possibility of implementation of existing world experience in the domestic practice of control over the circulation of tobacco products; graphical and tabular methods of visualization – to visualize the processes occurring in the market of tobacco products.

During the period of 2011–2020, the level of excise duty burden on tobacco products gradually increased with rapid and repeated increases during the reporting year in some periods, and in general cut almost 10 times. As a result, taking into consideration the low income of the population, the affordability of the most sold brand of cigarettes among neighboring countries is now one of the lowest. This led to negative processes in the tobacco market in the form of a significant increase in the share of illicit trafficking in cigarettes, which in January-February 2021 reached 12.8 %. Using econometric modeling methods, it was found that an increase in the price of cigarettes by 1 % leads to an increase in their illicit turnover by 1.22 %. In other words, the increase in excise duty rates and, as a consequence, cigarette prices in Ukraine has a significant impact on the volume of illicit turnover in tobacco products. The main forms of evasion, avoidance and tax optimization in the field of production and circulation of tobacco products are identified, which include: counterfeit; smuggling; «cheap whites»; «bootlegging»; promotion of excisable goods in the supply chain without payment and / or partial payment of taxes; sale of tobacco and tobacco products through e-commerce using postal and courier services; replacement when marking the direct object of taxation; dumping. Due to the significant spread of illicit turnover in cigarettes, it is necessary to modernize the tools for controlling the production and circulation of tobacco products.

The existence of illicit cigarette trafficking reduces the effectiveness of tax regulation of the tobacco products market, while depriving the state of tax revenues that are crucial for financing public goods. In addition, criminal proceeds of illegal activities are generally used in corrupt schemes of other illegal activities, thereby undermining public safety, good governance and the rule of law. Illegal trade negatively affects the legal market for excisable goods, hinders the competitiveness of law-abiding businesses and undermines the reputation of regulatory authorities. The proposed organizational and legal measures to combat illicit turnover of cigarettes will help to avoid such negative phenomena.

Key words: excise duty burden, tobacco products market, illicit turnover, smuggling products, counterfeit products, tax evasion, tax avoidance, affordability of the most sold brand of cigarettes.

Стаття надійшла до редколегії 10 лютого 2021 року